

Ochrana přírody

KULÉROVÁ PŘÍLOHA

ročník 79 číslo 1 2024

ZPRÁVY / AKTUALITY / OZNÁMENÍ

Vědci objevili v Krušných horách buk starý přes 470 let

Nejstarší buk v Česku roste v Krušných horách na svahu Jánského vrchu u Horního Jiřetína na Mostecku. Zjistili to vědci z České zemědělské univerzity v Praze. Růst podle nich začal v 16. století, za vlády Ferdinanda I. Habsburského. Nejstarší buk roste v hospodářském lese, který má takzvanou smluvní ochranu a je v bezzásahovém režimu.

Nalezení stromu bylo pro vědce z katedry ekologie lesa velké překvapení. „Překvapivý je už samotný fakt, že nejstarší buk roste v Krušných horách, kde se intenzivně hospodáří. Je tedy zajímavé, že zrovna tam tento strom přežil. Očekával bych to spíše například na Šumavě ve zbytcích pralesů,“ řekl Novinkám a Právu výzkumník Vojtěch Čada. Danou lokalitu si prý s kolegy vytipovali na základě hospodářských plánů, ve kterých je uveden odhadovaný věk lesa. „Nepředpokládali jsme ale, že tam budou stromy až takhle staré. Věk kolem pěti set let je skutečně výjimečný,“ poznamenal Čada.

Věk stromu určili vědci pomocí počítání letokruhů z odebraného vývrtnu. Z něj odhalili stáří 459 let, dalších minimálně 11 letokruhů zbývalo ve středu kmene, který vývrt minul. Strom je však ještě starší než 470 let, neboť několik let, možná i desítek, rostl do výšky půl metru, odkud byl vývrt odebrán. „Na první pohled přitom není strom nijak nápadný, protože má podobnou velikost jako další, byť mladší stromy v jeho blízkosti,“ zmínil Čada.

Z letokruhů vědci zjistili také průběh růstu stromu. Odhalili například prudký růst v letech 1609, 1697, 1807 a ještě několikrát později. V těchto letech se stromu nejspíše dařilo kvůli pádu nebo vykácení stromů okolo něj. „Největší množství dřeva strom podle našich dat vytvářel na počátku 20. století, tedy v úctyhodném věku minimálně 360 let. Přitom množství vytvořeného dřeva odpovídá i množství

Nejstarší buk roste v Krušných horách na svahu Jánského vrchu u Horního Jiřetína na Mostecku Foto Karel Otcovský, Novinky.cz

Předávání cen za přínos ochraně přírody – zleva František Pelc, Jan Hošek, Jiří Petr a Vladimír Bejček
Foto Tomáš Jůnek

oxidu uhličitého, který strom přijal ze vzduchu a uhlík pak uložil ve dřevě,” popsal vědec.

Smluvní ochranu krušnohorských bučin s Ústeckým krajem uzavřel v roce 2021 tehdejší majitel – firma I. H. Farm –, nyní les patří firmě Forestlaan. Ekologická organizace Greenpeace upozornila, že po deseti letech může vlastník smluvní ochranu vypovědět a nejstarší český buk pokácet. „Neuvažujeme o tom, že bychom po deseti letech smlouvu vypověděli,“ odmítl spekulaci ekologů obchodní ředitel firmy Forestlaan Tomáš Pechar.

Za nález nejstaršího buku v Krušných horách je ráda vedoucí kampaně Greenpeace za záchranu starých lesů Nikol Krejčová. „Dokazuje to, jak významná oblast to je z hlediska ochrany přírody i historického dědictví. Bohužel snahy o kácení místních nejstarších porostů pokračují od téměř všech vlastníků. Také les, ve kterém se nachází nejstarší buk v Česku, je hospodářský, a kdyby tedy neplatila smluvní ochrana, za kterou jsme vedli kampaň, mohl by být pokácen,“ připomněla Krejčová zásluhu ekologů na současném stavu. Území proto podle Greenpeace potřebuje trvalou ochranu, kterou by mohlo zajistit vyhlášení připravované Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Krušné hory s dostatečným rozsahem bezzásahových a nejpřísněji chráněných zón. ■

Ceny za přínos k ochraně přírody uděleny: jedna

putuje do Krkonoš, další oceňují filmové počiny

Cena Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se letos udělovala pošesté, již tradičně na konferenci Vybrané problémy naší přírody a krajiny. Cenu v kategorii Osobnost si odnesl Jan Sobotka, dlouholetý starosta Vrchlabí a senátor. V kategorii Počin ji získali tři tvůrci, kteří svými filmy přibližují krásy přírody veřejnosti – Jan Hošek, Jiří Petr a Marian Polák. Ceny předával dlouholetý děkan Fakulty životního prostředí ČZU Vladimír Bejček a ředitel AOPK ČR František Pelc.

„Příroda se nedá dlouhodobě chránit bez spolupráce s lidmi, kteří v krajině žijí. Krkonošský národní park patří mezi turisticky nejvíce zatížená chráněná území nejen u nás, ale i ve světě. Spolupráce jeho správců a obcí je dlouhodobě korektní a konstruktivní, se snahou hledat rovnováhu mezi ochranou přírody a udržitelným rozvojem obcí. Velkou zásluhu na tom má právě Jan Sobotka, dlouholetý starosta Vrchlabí, předseda Svazku měst a obcí Krkonoš a také senátor. Patří mu dík a doufám, že podobná spolupráce bude čím dál častější i v dalších chráněných územích,“ konstatuje František Pelc, ředitel Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Cenu AOPK ČR v kategorii Počin získali hned tři filmoví tvůrci: Jan Hošek, Jiří Petr a Marian Polák.

„Všichni tři napomáhají tomu, že i tuzemská široká veřejnost může vnímat, že naše příroda přináší podobně zajímavá tajemství jako ta, která vídá ve filmech Davida Attenborougha. Kdo neviděl Planetu Česko, Planetu Praha či Jeseníky – království horské

divočiny, měl by to určitě napravit. Jsou to filmy, které ukazují nejen přírodní krásy, ale i to, že je důvod se zastavit a dívat se kolem sebe,“ vysvětluje František Pelc důvody pro udělení Ceny AOPK ČR.

Cena Agentury ochrany přírody a krajiny ČR se uděluje na základě doporučení Rady AOPK ČR. Chce upozornit na zajímavé osobnosti či počiny, které pomáhají zlepšit stav naší přírody. V roce 2018 získalo ocenění Arcibiskupství pražské za šetrné lesní hospodaření na Rožmítalsku a manželé Burešovi za celoživotní přínos pro ochranu a výzkum přírody v Jeseníkách. V roce 2019 to byla firma ZEMSPOL za šetrné zemědělské hospodaření v Moravském krasu a Petr Moucha za celoživotní práci pro naši přírodu, zejména pro ochranu lesů. Za rok 2020 si ocenění odneslo Povodí Moravy za některé revitalizační a renaturační projekty v povodí řek Morava a Dyje, v kategorii Osobnost byly oceněny dvě výjimečné ženy – Jarmila Kubíková a Dana Bartošová. Ve čtvrtém ročníku získal cenu Pivovar Radegast za reklamní spot s motivem pastevce a vlka a za podporu projektů, které se zaměřují na zadržování vody v krajině a péči o beskydské louky. Cenu v kategorii Osobnost si za celoživotní práci odnesl profesor Karel Šťastný. V roce 2023 byli oceněni Tomáš Vřška a Školní lesní podnik Křtiny, v kategorii Osobnost Bedřich Moldan.

Nominace pro další ročník může zaslat kdokoli do konce března. ■

Karolína Šůlová

Kočka divoká na fotopasti na Křivoklátsku. Už podruhé

Fotopast zaznamenala v chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko kočku divokou. Na stejném místě se tato vzácná šelma objevila již v listopadu loňského roku. Monitoring šelem tu provádí Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci s dalšími experty. „To, že se kočku divokou podařilo na stejném místě zachytit již podruhé, by mohlo nasvědčovat tomu, že zde má své stálé teritorium. Nejedná se však o první výskyt tohoto druhu na Křivoklátsku, z uplynulých tří let zde máme záznamy i z jiných míst. Nyní chceme zjistit, odkud sem kočka divoká dorazila, proto se zaměřujeme na získání materiálu pro analýzu DNA. K tomu se hodí například srst či zbytky trusu. Na Křivoklátsku má kočka divoká vhodné podmínky k životu, jsou tu listnaté a smíšené lesy v různém stádiu vývoje, s bujným podrostem, členitým terénem se skalními výchozy a množstvím mrtvého dřeva. Její trvalý výskyt by byl potvrzením výjimečných hodnot tohoto území,“ vysvětluje Karel Lankaš z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Kočka divoká (*Felis silvestris*) zachycená fotopastí na Křivoklátsku Foto archiv AOPK ČR

Kočka divoká je především noční živočich, který velkou část dne tráví odpočinkem a potřebuje tedy dostatek vhodných úkrytů. Limitujícím faktorem je pro ni výška a délka sněhové pokrývky, proto v zimě často sestupuje do nižších poloh pod trvalý výskyt sněhu. Ohrožují ji střety s auty a křížení s kočkou domácí, protože mnohdy nenajde vhodný protějšek vlastního druhu. Oproti podobně zbarveným domácím mazlíčkům je však větší a především podstatně zavalitější. Váží až osm kilogramů, délka těla i s ocasem může přesahovat u dospělých jedinců jeden metr, výška v kohoutku činí 30-40 cm. Z české přírody vymizela kočka divoká někdy v průběhu 19. století. Jedním z důvodů je zřejmě přeměna lesů na smrkové monokultury, intenzivní lesnické hospodaření a lov. První novodobý doklad o jejím výskytu je z Krušných hor, kde byla ulovena v roce 1952, další konkrétní pozorování ale chyběla. Teprve počátkem nového tisíciletí se především v souvislosti s používáním moderní metody mapování, tzv. fotopastí, podařilo opětovný výskyt potvrdit na Šumavě, v Českém lese, Slavkovském lese a jiných lokalitách.

Na Moravě se kočka divoká pravděpodobně trvale vzácně vyskytovala na česko-slovenském pomezí, počet pozorování však po roce 2000 stoupá i zde. K jednotlivým případům pozorování je však potřeba přistupovat obezřetně, zejména proto, že se může křížit s kočkou domácí. Pro definitivní potvrzení výskytu se proto dnes používají genetické rozboru trusu a srsti. I podle nich se zdá, že počty těchto tajemných lesních tvorů skutečně rostou. Na Křivoklátsku provádějí zoologové Agentury ochrany přírody a krajiny ČR Karel Lankaš a Josef Jedlička intenzivní monitoring šelem prostřednictvím fotopastí a sledováním pobytových

stop již více než tři roky. Přitom spolupracují s experty Jiřím Sochořem a Vladimírem Čechem monitorujícími kočku divokou na Doupovsku a pracovníky lesnických organizací působících v oblasti Křivoklátska. Cílem je zjistit rozsah výskytu tohoto druhu v oblasti. ■

Karolína Šůlová

Konference DATA v ochraně přírody

Desátý ročník konference z cyklu Vybrané problémy naší přírody a krajiny byl zaměřen na data v ochraně přírody. Pořadatelem byla AOPK ČR a Fakulta životního prostředí České zemědělské univerzity. Konference je již několik let pořádána v hybridním formátu – přímo v Suchdole se zúčastnilo více než 200 lidí, online přenos jich sledovaly zhruba tři stovky na platformě zoom, další stovky se připojily na youtube kanálu AOPK ČR.

Jak název napovídá, hlavním tématem byla data. AOPK ČR je dlouhodobě úspěšně shromažďuje ve veřejně dostupné Nálezové databázi ochrany přírody, která dnes obsahuje téměř 34 milionů záznamů o výskytu rostlin, živočichů a hub. Nyní spouští nový informační systém ochrany přírody, který umožní efektivní evidenci vymezení chráněných území na úrovni eGovernmentu s vazbou na RÚIAN, plánování a evidenci realizace opatření péče o přírodu s podrobnou evidencí finančního čerpání, sledování stavu druhů a hodnocení vývoje významných přírodních fenoménů včetně zpřístupnění vybraných informací napříč sektorem ochrany přírody a odborné veřejnosti. Je proto důležitým předpokladem pro efektivní zavedení adaptivního managementu pro

zvláště chráněná území. Účastníci se také seznámili s projekty občanské vědy České společnosti ornitologické, se sběrem dat o pohybu návštěvníků v Krkonoších, a se sběrem a využitím dat o vodních tocích. Konferenci uzavřela panelová diskuse s názvem Máme dostatek dat o přírodě a krajině? ■

Záznam bude k dispozici na webu AOPK ČR.

Karolína Šůlová

Tisková zpráva AOPK ČR a MŽP, 16. 1. 2024

LIFE PROSPECTIVE: startuje desetiletý projekt pro lepší ochranu rostlin, hub a živočichů

Za deset let zlepšit kondici české krajiny, uchovat a zvýšit její biodiverzitu, zvrátit úbytek nejohroženějších druhů je ambicí Agentury ochrany přírody a krajiny ČR a Ministerstva životního prostředí, kterou zaštiťuje dlouhodobý projekt LIFE PROSPECTIVE, který byl podpořen z finančního nástroje Evropské unie LIFE. Od svého startu v lednu 2024 potrvá až do roku 2033. Přinese na čtyři desítky nových záchranných programů, programů péče a regionálních akčních plánů pro vybrané ohrožené druhy rostlin, hub a živočichů, ale také jejich důkladný monitoring. LIFE PROSPECTIVE se zaměří také na osvětu, vzdělávání a komunikaci.

„Červené seznamy počítají v Česku mezi kriticky ohrožené, ohrožené či zranitelné druhy 908 druhů cévnatých rostlin, 162 druhů obratlovců (největší zastoupení mezi nimi mají ptáci) a přes 3 300 druhů bezobratlých. Vzácné rostliny a živočichy ohrožuje celá řada vlivů. Vedle nešetrného hospodaření v krajině je to třeba i klimatická změna nebo invazní druhy, kterých je u nás na 188 druhů rostlin a živočichů. Ve snaze úbytek druhové rozmanitosti zastavit nebo aspoň zpomalit jsme připravili novelu zákona o ochraně přírody, která má usnadnit jejich efektivní ochranu. Projekt LIFE PROSPECTIVE nám umožní věnovat péči širšímu spektru ohrožených druhů včetně volně žijících opylovačů,“ vysvětluje ministr životního prostředí Petr Hladík.

V naší krajině ubývají opylovači, mizí řada druhů rostlin a živočichů. V České republice je ohroženo klesajícím počtem jedinců nebo rizikem vyhynutí 18 % druhů savců, 48 % druhů ptáků, 61 % druhů plazů, 59 % druhů obojživelníků, 45 % druhů ryb, 52 % druhů cévnatých rostlin.

„Během následujících deseti let chceme zvrátit negativní trend u nejohroženějších druhů realizací vhodné péče o stovky lokalit v České republice

ve spolupráci se zemědělci a lesníky, eliminací negativních vlivů a aktivním zapojením veřejnosti. Zaměříme se také na to, jak zlepšit stav krajiny s cílem uchování a zvýšení biodiverzity," vysvětluje hlavní cíle projektu LIFE PROSPECTIVE Pavel Pešout z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

„Připravíme 44 nových záchranných programů, programů péče a regionálních akčních plánů pro vybrané ohrožené druhy rostlin, hub a živočichů. Zároveň budeme pokračovat v práci na těch, které již běží. Součástí projektu je také důkladný monitoring populací druhu a efektu prováděných zásahů. Zaměříme se také na osvětu, vzdělávání a komunikaci, budeme hledat cesty, jak krásy naší přírody a její přínosy pro náš život přiblížit lidem,“ říká Jindřiška Jelínková z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR.

Záchranné programy jsou u nás zpracovávány pro nejohroženější druhy živočichů a rostlin. Kombinují různé typy opatření s cílem dosáhnout zvýšení populace daného druhu. Chrání a obnovuje se jejich přirozené prostředí, někdy se zakládají záchranné chovy nebo se rostliny pěstují v kulturách a vysazují. Pro druhy, které jsou vázány na určitý region nebo jsou v něm bezprostředně ohroženy vyhynutím, se připravují **regionální akční plány**. Nyní je realizováno 13 záchranných programů a 12 regionálních akčních plánů. **Programy péče** se pak připravují pro ty zvláště chráněné druhy, které svými životními projevy mohou způsobovat konflikty s hospodářskými zájmy člověka, zároveň však v přírodě zastávají klíčovou roli. Hlavní náplní programů péče je hledat cesty, jak takové konflikty minimalizovat. V současnosti běží tři programy péče – pro vlka, bobra a vydra.

„Pro přežití člověka je nezbytné uchování přírody, zvláště zdravých přírodních ekosystémů a biodiverzity. K tomu potřebujeme správně nastavené předpisy, ale také zajištění aktivní péče. Tu umožňují právě záchranné programy. Díky nim například z české krajiny nevymizel hvozdík písečný český a daří se zvyšovat počty užovek stromových či syslů. Cíle projektu PROSPECTIVE jsou ambiciózní, ale mají potenciál přinést pozitivní změny do naší přírody a krajiny,“ uzavírá Pavel Pešout. ■

Karolína Šulová

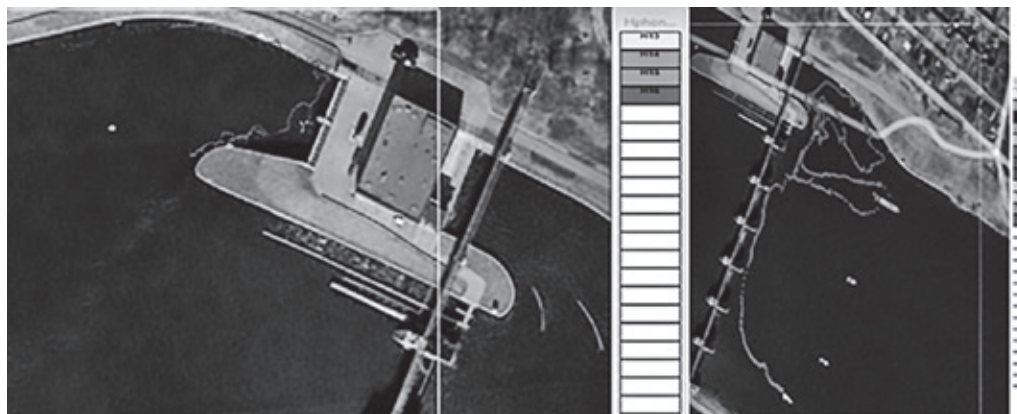
Ohlédnutí za VIII. ročníkem semináře ke zprůchodnění migračních překážek ve vodních tocích

Potřeba řešení obnovy migrační průchodnosti vodních toků jde ruku v ruce s víceúčelovým využíváním

říční sítě. Není překvapivé, že v souvislostech řešení klimatické změny (mj. adaptační opatření na extrémní hydrologické situace) i energetické politiky Evropského společenství formou absolutní podpory zdrojů označovaných jako „zelená energie“ na straně člověka tato problematika zůstává, ba dokonce je aktuálnější více než jindy. Hlavní důvody řešení migrační průchodnosti říční sítě, vyjádřené dosažením environmentálních cílů: obnova říčního kontinua tedy i zajištění volné migrace živočichů a dosažení dobrého ekologického stavu vodních toků (požadavky Rámcové směrnice); zastavení poklesu a obnova populací fragmentací nejvíce ohrožených druhů (např. pro záchranu úhoře říčního požadavky vyplývající z Nařízení Rady ES č. 1100/2007), zůstávají. Jednoduše proto, že ekologické dopady spojené s fragmentací toků bohužel menší nejsou. A že nelze považovat problematiku ani za uspokojivou vhodně ilustrují nové snahy jako je například EU Nature Restoration Law. Jak je tedy zřejmé, harmonizace mezi využíváním říční sítě člověkem a environmentálními cíli je urgentním krokem, a to nejen z pohledu zachování biodiverzity, které je člověk součástí. K dosažení této výzvy je zapotřebí řady kroků (např. výzkum a implementaci jeho výsledků do praxe) a mezi nezanedbatelné patří rovněž osvěta veřejnosti (srdečně vás tímto zveme na květnovou akci „Světový den migrace ryb / [World Fish Migration Day 2024](#)) a samozřejmě efektivní transfer znalostí a zkušeností.

V říjnu 2023 proběhl VIII. ročník již tradičního semináře ke zprůchodnění migračních překážek ve vodních tocích (organizátoři VRV, PVL, AOPK ČR a VUV TGM za podpory MŽP), známý rovněž jako Sázavský seminář (viz I. ročník v r. 2009 ve městě Sázava). Tato původně národní akce se rychle proměnila v plnohodnotný mezinárodní odborný dialog v otázkách řešení fragmentace říční sítě. A ani rok 2023 nebyl výjimkou.

Po úvodním slově zástupců PVL a MŽP bylo prezentováno celkem 17 příspěvků, z toho 10 českých autorů, 6 slovenských autorů a 1 příspěvek společný. Jednotlivá témata příspěvků pokrývala multioborovost a komplexnost problematiky a zahrnovala: dotační programy jako nástroje realizace nápravných opatření (AOPK ČR), metodické postupy a příklady praxe na Slovensku při zprůchodňování toků v podélném (VÚVH, SVP) i laterálním profilu (SVP), realizovaná a plánovaná opatření státních podniků povodí (POH, PLA, PVL, POM, POD), představení metodiky hydraulického monitoringu rybích přechodů (RP) v SR, příkladovou studii biologického monitoringu RP Řevnice, Berounka (ČZU) a revitalizační akce na toku Rudavy, SR (SRZ). Experimentálnímu výzkumu byl věnován příspěvek s prvotními výsledky fyzikálního modelu RP (PVL, ČVUT). V rámci semináře byly prezentovány rovněž 2 velké výzkumné projekty: Projekt „Life Living Rivers“ (VUVH, JU), který má za cíl mj. připravit návrh migračního zprůchodnění jedné z nejproblematictějších migračních bariér povodí Dunaje – VD Gabčíkovo a VD Člunovo, byl doprovázen rovněž příspěvkem věnovaným ochraně jeseterů „Pan-European Sturgeon Action Plan“ (JU). Projekt Technologické agentury ČR (TAČR) a MŽP „Výzkumné centrum Voda“, resp. jeho workpackage 7.2. (VUV TGM, AOPK ČR a další), specificky orientovaný na komplexní (plánování, mapování a monitoring) řešení fragmentace říční sítě ČR, jehož výstupy zahrnují např. aktualizaci Koncepce zprůchodňování říční sítě ČR (MŽP, 2020), modelový výzkum laterální konektivity (střední Labe, napojení říčního ramene Doubka, PLA), pilotní ověření monitorovací metody akustické biotelemetrie pro výzkum obousměrné migrační průchodnosti bariér, testování opatření na zajištění bezpečné poproudové migrace ryb, v obecné rovině metody vhodné ke studiu chování ryb především na velkých řekách (dolní Labe, MVE Štětí) ad.

Vizualizace rekonstrukce trasy poproudové migrace s pomocí monitorovací metody akustická biotelemetrie (VÚV TGM, technologie HTI, WA, USA).

Mezi jednoznačné závěry semináře patří společný zájem účastníků na řešení problematiky, která má jasné stanovené cíle, dotační mechanismy a definované standards pro provádění opatření. V současnosti se tedy můžeme věnovat prohlubování a výměně zkušeností, detailům ke zvýšení efektivity opatření a tzv. velkým projektům. Společně se těšíme, jak v dalším ročníku zazní nové příklady dobré praxe, výzkumné závěry a závěry z prováděných monitoringů efektivit realizovaných opatření. ■

Příspěvek byl realizován s podporou projektu TAČR Výzkumné centrum Voda č. SS02030027 a Ministerstva životního prostředí.

Jiří Musil a Pavel Marek

„Silvestrovské rezervace“ po 90 letech...

Dostal jsem od redakce časopisu Ochrana přírody téměř neřešitelné zadání. Napiš k 90. výročí „vyhlášení takzvaných Silvestrovských rezervací“ oslavný článek, ale nesmíš tam opakovat zhora nic, co už se všeobecně ví, zejména pak z pojednání v témže plátku od P. Pešouta k 80. výročí. Protože se mi nepodařilo dohledat žádná nová fakta, pokusím se celou věc pojednat úplně jinak a po svém. Využiji pro to nejen své zkušenosti z působení právníka v ochraně přírody jak nejprve profesionální, tak posléze té dobrovolné, ale hlavně to, co si za posledních skoro padesát let pamatuji z tzv. orální historie, tedy různé střípky ze sdělení ochránářských osobností jakými byli, popřípadě stále jsou RNDr. Marie Maršáková, RNDr. Václav Petříček, JUDr. Ludvík Kuba, Doc. JUDr. Zdeněk Madar, DrSc., RNDr. Jan Čeřovský, CSc., Doc. RNDr. Jarmila Kubíková, CSc., RNDr. Vojen Ložek, DrSc., Ing. Tomáš Just a řady dalších.

Zvolil jsem si formu nikoliv vědeckého článku, ale úvahového fejetonu, která mi připadá do periodika, jakým Ochrana přírody je, v danou chvíli příhodnější.

Celé to vlastně vyvolal můj silvestrovský e-mail, kdy jsem v inkriminovanou neděli dne 31. 12. 2023 v uprázdněných chvílích vyvolaných zábavnými programy na veřejnoprávní i všech soukromoprávních televizích a pod dojmem právě probíhajících občanských ohňostrojů napsal svým známým kolegům - ochránářům malé připomenutí v nadpisu zmíněného výročí.

Jako jeden z prvních na můj e-mail reagoval kolega Ing. Tomáš Just z Agentury ochrany přírody a krajiny

IENE 2024

Biodiversity in the headlight of future transport

IENE 2024

Biodiverzita a budoucnost dopravy
mezinárodní konference v Praze

9-13. září 2024

„Early bird“ registrace otevřena
<https://www.iene2024.info>

ČR, který událost zhodnotil svým nezaměnitelným způsobem. Z jeho e-mailu si dovoluji citovat : „*Za zprávu Ti děkuji. Naštěstí můžeme konstatovat, že dnešní doba je značně pokročilá a žádné podobné administrativní zbrklosti již nehrozí. Než by se všechno zarovnálo ve spisové službě, opatřilo všemi správnými čísly jednacími, rozeslalo do všech povinných oběhů, zapsalo do všech povinných tabulek a prohnalo všemi aplikacemi, všichni by dávno vystřízlivěli a do podobných unáhleností, jako je vyhlašování nějakých chráněných území, by se nepouštěli.*

Ještě k tomu z doby o něco novější dodávám, že naprosto nechápu, jak kdysi Strejček a Kubíková mohli nadělat pražská chráněná území (na kterých pražská ochrana přírody stojí doposud), když měli akorát boty pionýrky, fotoaparát 6×6 z NDR a psací stroj s průklepáky a kopíráky – a žádné počítačové spisové služby, aplikace, družicové navigace, vrstvy a podobné věci, bez kterých my bychom se dneska ani ne...

Plně s jeho hodnocením souhlasím a osobně bych k tomu jen dodal, že je možné si s trochou imaginace představit, jak na Silvestra roku 1933 na Ministerstvu školství a národní osvěty (MŠANO) v mírně povzneseném stavu úředníci razítkují jeden výnos rezervace za druhým a porovnat to s dnešní dobou, kdy nejen v oné době zpravidla nepracujeme, ale často odpalujeme rachejtle všemi směry, škodíce tak přírodě, ovzduší, ptactvu, domácím zvířatům, malým dětem, nemocným i důchodcům ... Inu, časy se mění ...

Je pozoruhodné, jak různé zlomové i náhodné dějinné události mají v ochraně přírody, ale i památek, význam a co vše se může stát. Někdy jindy můžeme z prvního pohledu pojednat o roli náhody a historických souvislostech přijetí zákona o státní ochraně přírody v roce 1956 a jeho sankčního dodatku v 80. letech minulého století či současného zákona o ochraně přírody a krajiny. To však jistě vydá na samostatné příspěvky.

Žádný zákon o ochraně přírody první československá republika neměla, byť jeho přípravy a pokusy o přijetí byly, avšak bezúspěšně, činěny. Nezbyvalo tedy než právně chránit vše přírodně významné a jedinečné buď jednostranně na základě vylučné soukromé iniciativy osvědčených vlastníků, nebo dvoustranně na základě smlouvy mezi vlastníky a státem. Tedy vždy na základě kladného projevu vůle vlastníků, nikoliv bez něho, jak je to, ač spíše výjimečně, možné dnes.

Bohužel poměrně velmi málo byly pro ochranu přírody využity zákony „záborový, přidělový a náhradový“, které tvořily pilíře tzv. první pozemkové reformy,

kterou prováděla Masarykova první československá republika od roku 1919 do zhruba roku 1935. Vzpomínám, že můj otec, který jako chlapec jezdíval na prázdniny do Teplic nad Metují, zmiňoval barona Nádherného, který údajně přivoloval právě v tomto rámci ke zpřístupňování Adršpašsko-Teplických skal nejširší návštěvnícké veřejnosti.

Určitým zlomem a morálním apelem byla slavná „Prosbá o milost“, kterou napsal veliký český spisovatel a myslitel Karel Čapek již v prosinci roku 1928 a v ní plédoval pro ochranu památek přírodních. Ukazuje se bohužel, že od jeho doby do současnosti se toho zase až tolik nezměnilo. Jeho slova tak zůstávají stále velice aktuální.

Dlouhou dobu panoval i v odborných kruzích názor či spíše představa jakéhosi zřizovacího právního aktu ve vztahu k chráněným územím. Vykládal mi to tak nejen můj kolega botanik RNDr. Václav Petříček ze SÚPPOP, ale i můj první učitel práva životního prostředí Doc. JUDr. Zdeněk Madar, DrSc., ale možná jsem tehdy jen úplně nepochopil, co svými slovy mysleli.

Je tedy dnes již zcela zřejmé, že Silvestrovský výnos Ministerstva školství a národní osvěty nebyl obecně závazným právním předpisem, kterým by se v něm uvedená chráněná území zřizovala (vznikala), ale jen soupisem těch území, která již existovala na základě soukromoprávní ochrany vlastníků pozemků v těchto územích. Z dnešního právního pohledu bychom tedy řekli, že neměl konstitutivní (ustavující), ale jen deklaratorní (prohlašující) povahu. Ta však byla také významná, protože deklarovala nejen, že tato chráněná území již jsou, ale že je stát plně uznává a počítá s nimi a že navíc doporučuje společnosti, zejména dětem a mládeži, jejich návštěvu a poučení se z nich. Jakkoliv byl tento výnos tedy jen dokumentem měkkého práva (*soft law*), měl značný význam tím, že „složil z perel přírodních náhrdelník, tedy klenot základních hodnot přírodních naší vlasti“. Tak nějak by to asi napsal Karel Čapek?! Rozhodně se jednalo o zjevně nejvýznamnější ochranářský, politický a právní počín první československé republiky ve třech čtvrtinách délky její existence.

Každopádně je tak Výnos MŠANO z 31. 12. 1933 čj. 143.547 V. o ochraně přírodních památek nejvýznamnějším počinem ochrany přírody první poloviny 20. století u nás. Republika jím vlastně deklarovala, že uznává všech 108 českých, 18 slovenských a 12 podkarpatských vyjmenovaných chráněných území jako nepochybnou a značnou hodnotu a hodlá přispívat k jejich ochraně.

Náleží mu proto jistě vysoký respekt a uznání, ale může být i zdrojem inspirace k následování?! Třeba bychom v rámci připravovaného právního předpisu *Nature Restoration Law* Evropské unie mohli v době 100. výročí Silvestrovského výnosu vyhlásit další chráněná území, až na tu procenty požadovanou úroveň. Bylo by to krásné naplnění naší národní hymny. Nejde však jen o to, kolik máme chráněných území, ale zda a jak účinně je vůbec dokážeme chránit.

Milan Damohorský

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Nové právní předpisy a další dokumenty v oblasti ochrany přírody a krajiny

(Přehled vybraných aktualit převážně z období prosinec 2023 – leden 2024)

Právní předpisy:

Prováděcí nařízení Komise (EU) 2023/2770 ze dne 12. prosince 2023,

o zákazu dovozu exemplářů některých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Unie podle nařízení Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Tímto nařízením se nahrazuje dosavadní prováděcí nařízení (EU) 2019/1587 stanovící seznam druhů, jejichž dovoz do Unie je zakázán. Nové prováděcí nařízení reflektuje aktuální vědecké poznatky o tom, že dovoz exemplářů některých druhů do Unie již není třeba zakazovat; u jiných druhů by dovoz naopak zakázán být měl. Konference smluvních stran Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) proto převedla určité druhy z přílohy II úmluvy CITES do přílohy I a z přílohy B do přílohy A nařízení (ES) č. 338/97. U několika druhů byly zároveň provedeny změny v nomenklatuře.

Platnost: 2. ledna 2024

Nařízení Rady (EU) 2024/223 ze dne 22. prosince 2023,

kterým se mění nařízení (EU) 2022/2577, kterým se stanoví rámec pro urychlení zavádění energie z obnovitelných zdrojů

Účelem novelizovaného nařízení, použitelného do 30. června 2024, bylo zavést neodkladná doplňující a cílená opatření za účelem okamžitého urychlení některých povolovacích postupů pro konkrétní technologie a projekty v oblasti energie z obnovitelných zdrojů s cílem zmírnit dopady energetické krize. Vzhledem k tomu, že rizika pro dodávky energie a ceny přetrvávají, bude i po konci června 2024 třeba rychleji zavádět projekty v oblasti energie z obnovitelných zdrojů, aby bylo možné postupně ukončit zbývající dovoz ruského plynu do Unie. V rámci prodloužení platnosti nařízení byly upřesněny některé detaily týkající se posuzování alternativních řešení či lhůt pro povolování modernizace elektráren.

Platnost: 1. července 2024

Zákon č. 428/2023 Sb. ze dne 14. prosince 2023, kterým se mění zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy, ve znění pozdějších předpisů

Dle této zákonné novely se budou škody způsobené kormoránem velkým na rybách hradit i v letech 2024, 2025 a 2026. V případě škody způsobené na rybách kormoránem velkým v roce 2023 se náhrada poskytne postupem podle zákona č. 115/2000 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti novely.

Účinnost: 1. ledna 2024

Zákon č. 1/2024 Sb. ze dne ze dne 20. prosince 2023, kterým se mění zákon č. 12/2020 Sb., o právu na digitální služby a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Novela zákona zavádí právo získat digitální stejnopis průkazu – veřejné listiny. Digitální průkaz bude sloužit ke stejným účelům jako fyzický průkaz (kartička), tedy k prezenčnímu prokazování totožnosti a popř. dalších skutečností v průkazu uvedených. Prokazování digitálním průkazem bude mít tytéž právní účinky jako prokazování běžnou kartičkou. Novela zavádí novou skutkovou podstatu přestupku: zneužití digitálního stejnopisu průkazu. K projednání nového přestupku bude věcně příslušné Ministerstvo vnitra, které bude moci ukládat příslušné pokuty (max. do výše 10 000 Kč). Poskytovatelem potřebné mobilní čtecí aplikace „eDoklady“ i webové čtečky pro použití na přepážkách institucí je Digitální a informační agentura. Orgány veřejné moci jsou nyní postupně (ve třech vlnách digitalizace) povinny opatřovat si příslušná

čtecí zařízení a uvádět je do provozu. Na AOPK ČR se tato povinnost vztahuje ke dni 1. července 2024. Pro občany je digitální prokazování údajů pouze volitelnou alternativou; klasické doklady (kartičky) tedy zůstávají nadále v platnosti.

Účinnost: 20. ledna 2024, zčásti 2. února 2024

Judikatura Česká republika:

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 20. prosince 2023, sp. zn. 7/23

Ústavnímu soudu („ÚS“) byl Krajským soudem v Ostravě („KS“) předložen návrh na zrušení § 23a odst. 3 poslední věty zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí („zákon EIA“). Napadené ustanovení ÚS nezrušil.

KS návrh podal v souvislosti s aktuálně řešenou žalobou ekologického spolku směřující proti povolení stavby silnice R48 (obchvat Frýdku-Místku o délce 380 m). Obchvat je součástí dálnice D48, tzn. jednoho z prioritních dopravních záměrů, o který se vede letitý spor před správními orgány i soudy. Napadené ustanovení zákona EIA fakticky umožňuje pokračovat v přípravě některých prioritních dopravních staveb na základě původního hodnocení vlivu na životní prostředí, a to i v případech dlouhotrvajících sporů o platnost stavebního povolení, pro které by jinak (ve standardním řízení) platnost stanoviska již vypršela.

Klíčovou otázkou pro ÚS tedy bylo, zda u „dohánějících“ prioritních dopravních staveb tvořících transevropskou dopravní síť nebude muset být znovu prováděn kompletní proces EIA.

Napadené ustanovení dle ÚS nezasahuje do jádra ústavně zaručeného práva na příznivé životní prostředí, sleduje legitimní cíle a představuje racionální prostředek k jejich dosažení. Co nejrychlejší dokončení prioritních dopravních staveb přispěje ke snížení negativních důsledků tranzitní silniční dopravy na zdraví obyvatel. Dotčená právní úprava umožňuje také rozvoj transevropské dopravní sítě a vede tak k naplnění závazků České republiky vyplývajících z unijní legislativy. Na druhou stranu, určitým nedostatkem, na který ÚS upozornil, je chybějící záruka, že závazné stanovisko dle napadeného ustanovení zákona EIA nebude platné nepřiměřeně dlouho (na neurčito). Nepřiměřenost doby platnosti stanoviska by však bylo možné případně namítat v navazujících správních řízeních, resp. před správními soudy.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. ledna 2024, sp. zn. I. ÚS 2956/23

Ekologický spolek zveřejnil na sociálních sítích reklamní spot společnosti ČEZ, a. s., nazvaný „Rozsvícení vánočních stromů“. Původní spot ale předem zveřejněním upravil tak, že přidal záběry poškozených, suchých a vykácených lesů i lesních požárů s komentářem, že uvedená společnost svojí činností škodí životnímu prostředí. Energetický gigant se bránil soudní cestou.

Městský soud v Praze uložil ekologické organizaci zdržet se neoprávněného užití reklamního spotu a společnosti ČEZ, a. s., se za neoprávněný zásah (tj. za zveřejnění dehonestujícího spotu) omluvit. Vrchní soud v Praze ale rozsudek městského soudu změnil a žalobu společnosti zamítl s odůvodněním, že jde zjevně o boj ekologické organizace proti velkému producentovi emisí za zdravější životní prostředí. A tento boj je pod ochranou ústavně zaručené svobody slova. Nejvyšší soud poté dovolání společnosti odmítl. Společnost proto nakonec podala ústavní stížnost s tím, že došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv (konkrétně práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti a práva na soudní ochranu).

ÚS však společnosti nevyhověl. Uvedl, že parodické či satirické umělecké projevy, jakožto příspěvky do veřejné debaty, již ze své podstaty provokují a pobuřují. Humor, nadsázka, ironie i sarkasmus jsou podle ÚS nutnou součástí společenského dialogu a v demokratické společnosti přispívají ke svobodné výměně názorů. Tyto projevy jsou proto chráněny svobodou projevu podle čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Je však nutné je vždy posuzovat kontextuálně, tzn. dle jejich skutečného obsahu, pravdivosti a přínosu k diskusi o otázce obecného zájmu. Svoboda projevu se tak nevztahuje na nenávistné projevy, a to ani satirické či parodické (např. na projevy antisemitismu apod.).

Ani parodie, humor, nadsázka, ironie, sarkasmus nebo satira tedy dle názoru ÚS nesmí překročit obecně akceptovaná pravidla slušnosti. Ohledně posuzovaného spotu nicméně bylo zřejmé, že nejde o „oficiální“ reklamu, ale o snahu někoho jiného s nadsázkou (a aniž by bylo porušeno autorské právo společnosti) kriticky upozornit na negativní dopady činnosti společnosti na životní prostředí. Rozpor s ústavním pořádkem tedy ÚS neshledal.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. prosince 2023, č. j. 6 As 280/2022

Česká inspekce životního prostředí („ČIŽP“) uložila městu Klatovy pokutu ve výši 100 000 Kč za přestupek

podle § 88 odst. 1 písm. c) zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny („ZOPK“). Město se provinilo tím, že prostřednictvím dodavatelské firmy nechalo do jedenácti vzrostlých stromů v městském parku (sedmi dubů, jedné lípy, jednoho javoru a dvou jasanů) nainstalovat lanové centrum. Dřeviny byly poškozeny umístěním šroubů (konkrétně 16 šroubů o šířce 5 cm a hloubce závrtu cca 5 cm do každého kmene stromu). Odvolání města MŽP zamítlo, to se bránilo žalobou a roztočilo tím spirálu soudních sporů.

Město před správními soudy zejména argumentovalo, že u stromů nedošlo k podstatnému ani trvalému snížení ekologických ani společenských funkcí, že si pro realizaci stavby opatřilo veškerá povolení, a také tím, že realizaci provedla dodavatelská firma, která dřeviny preventivně ošetřila štěpařským voskem. Město rovněž nesouhlasilo s tím, že ČIŽP při uložení pokuty vycházela „pouze“ z odborného posouzení AOPK ČR, aniž zohlednila souhlasné stanovisko orgánu ochrany přírody k zásahu do významného krajinného prvku („VKP“) vydané pro účely stavebního řízení. Dle názoru města byla pokuta uložena v nepřiměřené výši a nebyla dostatečně odůvodněna.

Městský soud v Praze nejprve žalobě města vyhověl se závěrem, že správní orgány nedostatečně zjišťovaly bližší okolnosti smluvního vztahu mezi městem a zhotovitelem prací, resp. že správní spis nedokládá faktickou činnost žalobce (ani činnost jeho zaměstnanců) na místě realizace díla.

Nejvyšší správní soud („NSS“) rozsudek městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, protože naopak usoudil, že závěry správních orgánů o přičitatelnosti škodlivého následku (poškození dřevin) žalobci se opírají o dostatečně zjištěný skutkový stav věci. Ve správním řízení bylo prokázáno, že město stavbu v jím požadovaném rozsahu a způsobu provedení zadalo k vypracování projektové dokumentace a její následné realizaci, objednalo práce u zhotovitele, kterého za tím účelem vybralo ve výběrovém řízení, a připevnění konstrukce na vybrané stromy bylo samou podstatou objednané stavby.

V dalším řízení městský soud žalobu města zamítl a s odkazem na odborné posouzení AOPK ČR konstatoval, že zásah dřeviny oslabil z pohledu vitality i zdravotního stavu a vyvolal riziko infekce (které mohlo ošetření voskem pouze zmírnit). Místa upevnění šrouby jsou místy možného zlomu, selhání dřeviny a vyvolávají energeticky náročný obranný proces. Zásah do dřevin je trvalý a nevratný. Posouzení AOPK ČR zmiňuje rovněž problematický estetický aspekt a skutečnost, že se ze stromů staly pouhé sloupky nesoucí konstrukce. Městský soud se tedy ztotožnil se závěry správních

orgánů, že popsany charakter a důsledky zásahu představují narušení ekologických a společenských funkcí dřevin, neboť jsou významné pro jejich další dlouhodobý vývoj a zdravotní stav, a narušena byla rovněž původní společenská funkce parkových dřevin. Dřeviny tedy byly nedovoleně poškozeny a toto poškození je přičitatelné rovněž městu, které závadné zásahy do kmenů stromů objednalo. Při ukládání výše pokuty správní orgány nezneužily správního uvážení a pokuta uložená při dolní hranici zákonné sazby není pro město likvidační.

Město podalo proti rozsudku kasační stížnost, v níž zejména uvedlo, že využití stromů jako podpěr pro herní prvky je obvyklé a cílem městského parku je jeho aktivní užívání obyvateli, nikoli ochrana zacílená na oddělení lidí a stromů. NSS tuto opakovanou kasační stížnost připustil, neboť v rámci té, kterou město podalo poprvé, se mohl (vázán žalobními body) zabývat pouze otázkou přičitatelnosti přestupkového jednání městu, zatímco k dalším sporným otázkám se závazně nevyslovil. NSS při opětovném posuzování kauzy shledal, že narušením kmenů šrouby došlo přinejmenším ke snížení ekologických funkcí stromů a jejich původní parková společenská funkce byla redukována na funkci zábavní atrakce. Argument o větší atraktivitě parku a zvýšení jeho návštěvnosti může jen stěží obhájit popsané zásahy do kmenů zdravých stromů, které navíc bylo možné provést s využitím jiných, šetrnějších technologií upevnění. NSS uzavřel, že kasační stížnost není důvodná a přiklonil se k závěrům správních orgánů o tom, že sporný zásah do dřevin skutečně představoval jejich poškození ve smyslu § 88 odst. 1 písm. c) ZOPK.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. ledna 2024, č. j. 10 As 268/2022

ČIŽP uložila podnikající fyzické osobě pokutu ve výši 15 000 Kč za spáchání přestupku dle § 88 odst. 1 písm. i) ZOPK, konkrétně za škodlivý zásah do významných krajinných prvků – rybníků nalézajících se v k. ú. Nové Dvory u Velké Losenice. Podnikatel totiž na rybníky vypustil a choval zde kachny divoké březňáčky (minimálně 60 kusů), čímž došlo k poškození funkce rybníků a k oslabení jejich ekologicko-stabilizační funkce. MŽP poté v rámci odvolacího řízení pokutu snížilo na 3 000 Kč, neboť uvážilo i další faktory, které mohly ekologicko-stabilizační funkci rybníků negativně ovlivnit. Podnikatel se obrátil na krajský soud, který jeho žalobu zamítl. Následně podal kasační stížnost.

V kasační stížnosti pokutovaný připustil, že souhlas s vypouštěním kachen neměl. Argumentoval však okolností, že ačkoli kachny vypouštěl již od roku 2013, ČIŽP s jistotou neurčila, kdy přesně byl škodlivý následek, který je mu kladen za vinu, způsoben. A zda

vůbec je mezi jeho jednáním a tímto následkem příčinná souvislost. Ačkoli nepolemizoval se závěry o tom, že kachny mohou způsobit zakalení vody, že okusem porostů a hrabáním v bahně, jakož i lovením drobných živočichů (pulců i rybiho potěru) dochází k ovlivnění biotopu, namítal, že VKP mohl být negativně ovlivněn i dalšími faktory (např. splachem z polí, vyústěním kanalizace z okolní zástavby apod.).

NSS shledal kasační stížnost nedůvodnou. S odkazem na svou konstantní judikaturu uvedl, že odpovědnost vznikající na základě § 88 ZOPK je odpovědností objektivní, tj. za následek, bez ohledu na zavinění. Otázka zavinění se vůbec nezkoumá. Posuzuje se však naplnění obligatorních znaků objektivní stránky dotčené skutkové podstaty, kterými jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi. Podstatné přitom je, aby správní orgány řádně zjišťovaly skutkový stav věci a naplnily tak zásadu materiální pravdy.

V předložené kauze správní orgány svým povinností dle NSS dostály, řádně zjistily skutkový stav a dostatečně vysvětlily, jak vypouštění a chov kachen mohlo VKP negativně zasáhnout. Správní orgány vycházely z odborného vyjádření AOPK ČR poukazujícího na skutečnost, že chov kachen ve zjištěných hustotách na daných rybnících mnohostranně a nevyhnutelně narušuje tamější ekosystém. K tomu, aby byl zásah posouzen jako škodlivý, dle NSS postačuje závěr o ohrožení či oslabení funkcí VKP. Otázka, zda tento stav byl způsoben již dříve vypuštěnými kachnami (resp. jinými okolnostmi), je pro posouzení objektivní odpovědnosti podnikatele irrelevantní.

Judikatura zahraničí:

Rozsudek Soudního dvora EU ze dne 7. prosince 2023 ve věci C-434/22 Latvijas valsts meži AS

Předmětem sporu předloženého Soudnímu dvoru Evropské unie se stalo rozhodnutí lotyšského orgánu ochrany životního prostředí, který nařídil společnosti Latvijas valsts meži, aby zmírnila nepříznivé důsledky kácení stromů, které provedla v chráněném území z důvodu prevence lesních požárů.

Vyvstala otázka, zda činnosti za účelem údržby protipožární infrastruktury v chráněném území podléhají tzv. odpovídajícímu posouzení podle směrnice Rady 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (směrnice o stanovištích).

Soudní dvůr konstatoval, že pokud tyto činnosti, prováděné v souladu s vnitrostátní právní úpravou na úseku protipožární ochrany lesů, mění fyzický stav

dotčené lokality, pak tzv. odpovídajícímu posouzení podléhají. Popsané činnosti proto nelze zahájit, resp. v nich pokračovat, před provedením posouzení jejich důsledků (výjimkou z posuzování je však hrozba bezprostředního nebezpečí či újmy). Příslušné orgány členského státu mají povinnost přijmout opatření k nápravě případných negativních důsledků, pokud by byly způsobeny činnostmi provedenými bez předchozího posouzení. Směrnice o stanovištích naproti tomu neukládá členským státům povinnost požadovat náhradu způsobené škody od jednotlivců, pokud je jim přičitatelná.

Další dokumenty:

Metodiky samostatného oddělení bezpečnosti a krizového řízení MŽP:

„Hodnocení plochy zeleně, její druhové skladby a hodnocení stavu ve městech s cílem snížení dopadů meteorologických extrémů“ a „Hodnocení městského klimatu, zvláště tepelného ostrova (a postupy a opatření pro omezení negativních dopadů meteorologických extrémů na obyvatele a životní prostředí)“

Na základě Koncepce environmentální bezpečnosti 2020–2030 s výhledem do roku 2050 předkládá samostatné oddělení bezpečnosti a krizového řízení dvě metodiky, které mohou pomoci při přijímání cílených opatření pro prevenci negativních dopadů extrémních klimatických jevů. Metodiky určují vhodné postupy pro zlepšení městského prostředí, včetně specifikace postupu pro provedení analýzy klimatu daného města. V metodikách jsou prezentovány soubory doporučení a zásad pro zajištění plně funkční zeleně tak, aby byly respektovány nároky a požadavky při jejím vysazování v městské infrastruktuře a zeleň mohla efektivněji zmírňovat tzv. tepelný ostrov města. Podpora ekosystému mimo jiné vhodnou úpravou urbanizovaného prostředí je významnou součástí adaptace na měnící se klima.

(Věstník MŽP, roč. XXXIV, leden 2024, částka 1, č. j. MZP/2024/080/46, vč. přílohy)

Ústřední seznam ochrany přírody (<https://drusop.nature.cz>):

Kód ÚSOP	Kategorie	Název chráněného území	Kraj	Datum vyhlášení/zrušení	Poznámka
885	PP	Návrší	Jihomoravský	01. 12. 2023	přehlášení
893	PP	Horka	Jihomoravský	01. 12. 2023	přehlášení
2026	PP	Nosislavská zátočina	Jihomoravský	01. 12. 2023	přehlášení

(Věstník MŽP, roč. XXXIII, prosinec 2023, částka 10, č. j. MZP/2023/080/531, přílohy č. 2 a 3)

Sdělení sekce ochrany přírody a krajiny MŽP o stanovení proměnných veličin vzorců obsažených v příloze č. 3 vyhlášky č. 432/2005 Sb. ze dne 18. října 2005, kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením zemědělského hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku

Ministerstvo životního prostředí stanovuje ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství proměnné veličiny vzorců obsažených v příloze č. 3 výše uvedené vyhlášky, jež stanoví podmínky poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou omezením zemědělského hospodaření ve smyslu § 58 odst. 2 ZOPK. Sdělení mj. reaguje na situace, kdy v praxi může docházet k souběhu některých typů omezení na jedné ploše pozemku. Pouze ve vybraných případech lze za takové situace jednoduše sčítat sazby pro jednotlivá omezení. Některá omezení se z hlediska dopadu do hospodaření vzájemně překrývají, a je proto nezbytné vyloučit dvojí proplacení té části náhrady, která je v jedné ze sazeb již obsažena.

Sdělení odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků MŽP o zajištění zpracování souhrnů doporučených opatření pro evropsky významné lokality a ptačí oblasti

Nově byly zpracovány souhrny doporučených opatření („SDO“) pro evropsky významné lokality („EVL“) a ptačí oblasti („PO“): EVL Louky u Přelouče; EVL Meandry Jihlavy; EVL Podyjí; EVL Pražská pole; PO Nádrž vodního díla Nechanice; PO Novohradské hory; PO Hlubocké obory, PO Hovoransko-Čejkovicko.

Metodický pokyn k aplikaci institutu společného rozhodnutí v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

v návaznosti na přijetí zákona č. 149/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o jednotném environmentálním stanovisku

Tento metodický pokyn je samostatnou přílohou Věstníku MŽP za měsíc leden 2024. Pokyn vysvětluje, jak chápat pojem „společné rozhodnutí“ zakotvený v § 83 ZOPK a pomocí příkladů objasňuje, jak se tento typ rozhodnutí povinně uplatní ve dvou odlišných případech. Zaprvé v režimu § 83 odst. 4 ZOPK, v němž je společné rozhodnutí stanoveno jako obecný procesní postup, který se použije, za splnění předepsaných podmínek, v jakémkoliv řízení vedeném podle ZOPK. Druhým případem je § 83 odst. 9 ZOPK, který zavádí společné rozhodnutí konstruované speciálně pro záměry vyžadující jednotné environmentální stanovisko, které aspoň zčásti zasahují chráněné území. Metodika se věnuje i otázkám použití nové právní úpravy v přechodném období od 1. 1. 2024 do 30. 6. 2024.

Aktuality sestavilo Samostatné právní oddělení pro veřejnou správu AOPK ČR (olga.svobodova@nature.cz)

Čerstvá data: Turistický ruch v Českém Švýcarsku se v roce 2023 zotavoval!

Návštěvnícký ruch v turistické destinaci České Švýcarsko nabírá po koronavirové pandemii v letech 2020–2021 a rozsáhlém požáru v roce 2022 opět na síle. Vývoj potvrzují data ze sčítacích zařízení provozovaných správou národního parku a statistiky poskytované Českým statistickým úřadem. Obraz o intenzitě návštěvníckého ruchu doplňuje také analýza dat od mobilních operátorů objednaná společně Správou národního parku České Švýcarsko, Ústeckým krajem a městem Děčín.

Počet přenocování v hotelech a penzionech v destinační oblasti České Švýcarsko dosahuje nových rekordů, který překonává počty ubytovaných nejen v koronavirových letech, ale také v letech před pandemií. „*Jak ukazují data Českého statistického úřadu, oproti roku 2019 byl v Českém Švýcarsku počet přenocování vyšší už v roce 2022, a v roce 2023 narostl dokonce o více než 12 % oproti předkoronavirovému stavu – na 465 035 přenocování,*“ uvedl ministr životního prostředí Petr Hladík (KDU-ČSL) s tím, že je rád, že se turisté po covidové pauze vrací zpět do Českého Švýcarska a že je požár neodradil. „*Čtěl bych také poděkovat Správě národního parku České Švýcarsko*

i Ústeckému kraji za to, jakým způsobem se s požárem vypořádali a za jejich následnou aktivitu v posilování turistického ruchu,” doplnil ministr.

Data Českého statistického úřadu upozorňují také na rostoucí konkurenci v ubytovacích službách v Českém Švýcarsku, kvůli které nemuseli nárůst počtu nocujících návštěvníků zaznamenat všichni majitelé hotelů a penzionů: za pouhé tři roky v letech 2019 až 2022 (kdy jsou dostupná data ČSÚ) se zvedla lůžková kapacita v regionu o 25 % – konkrétně na více než 8 044 lůžek.

„Národní park je srdcem celé turistické destinace, která jej svou rozlohou násobně přesahuje. Věřím, že návštěvníci regionu mezi Tiskými stěnami a západem Lužických hor vnímají jako jeden celek, který poskytuje četné možnosti pro odhalování tajemství zdejší pískovcové krajiny,” říká Petr Kříž, ředitel Správy národního parku České Švýcarsko. Intenzitu turistického ruchu přímo v národním parku České Švýcarsko ukazují průchodová čidla, která nepřetržitě od roku 2009 zaznamenávají všechny pohyby návštěvníků na jedenácti místech národního parku. Data ukazují, že ve dvou oblastech národního parku ze tří patřila návštěvnost v roce 2023 mezi nejvyšší v historii měření: na Jetřichovicku se 177 231 průchody byla návštěvnost srovnatelná s rekordním rokem 2018 a na Krásnolipsku s 54 648 srovnatelná s rekordním rokem 2019. Znatelný pokles je patrný pouze v okolí Hřenska, které bylo výrazně postiženo jak koronavirovými restrikcemi, tak přírodními a geologickými důsledky rozsáhlého požáru.

Detailnější informace o návštěvnosti regionu v příštích letech nabídnou data od mobilních operátorů, jejichž analýzu si společně zadala Správa národního parku České Švýcarsko, Ústecký kraj a město Děčín. První data z období duben až říjen 2023 ukazují, že jen v národním parku České Švýcarsko návštěvníci v loňském roce strávili na 700 tisíc návštěvodnů. Domácí návštěvníci se na této návštěvnosti podíleli 66 %, zbylých 34 % tvořili zahraniční hosté. Srovnatelná data z předchozích let nejsou k dispozici (lišily se vymezením území i časovým obdobím), nicméně data v příštích letech umožní důkladný rozbor návštěvnosti v národním parku. Zveřejněná data komentuje Petr Kříž, ředitel národního parku České Švýcarsko: „Data ze sčítač v terénu, od ubytovatelů a Českého statistického úřadu a také od mobilních operátorů ukazují, že náš region přitahuje každým rokem velké počty turistů – a počty nocujících hostů stejně jako lůžkové

kapacity setrvale stoupají a dosahují dokonce rekordních hodnot. Jako národní park budeme v souladu s naším posláním dále představovat návštěvníkům neobyčejnou krásu místní přírody a aktivně pečovat o turistickou infrastrukturu. Spolupracujeme nadále s našimi partnery v regionu na vytváření příležitostí, aby se šetrná turistika rozvíjela s respektem k ochraně zdejší unikátní přírody. V tomto roce například otevíráme naučnou stezku Údolím Křinice všemi smysly a také rozsáhlý zážitkový areál v Krásné Lípě.“

Tomáš Salov

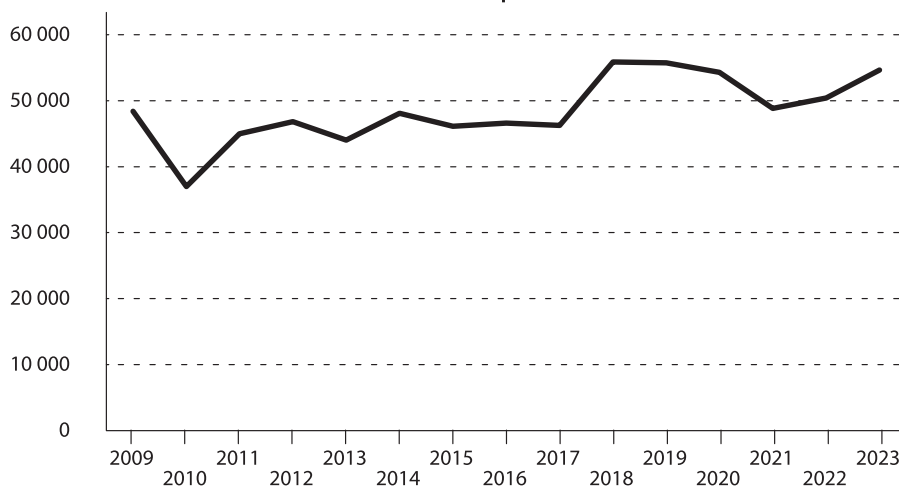
Zlá zpráva pro přírodu: prudký obrat Evropské komise v požadavku na neprodukční zemědělské plochy

Po téměř pěti letech přípravy současné Společné zemědělské politiky v ČR (AOPK ČR na vývoji environmentálních opatření systematicky spolupracovala) a po prvním roce jejího fungování přichází dramaticky rychlý obrat v požadavcích Evropské komise na ponechání (malé) části orné půdy pro biodiverzitu a pro adaptaci na změnu klimatu. Jde o znění pravidel podmíněnosti přímých plateb, jedné z podmínek dobrého zemědělského a environmentálního stavu, tzv. DZES 8 – vyčlenění minimálního podílu neprodukčních ploch z orné půdy zemědělských podniků. Podnik či zemědělec, který má více než 10 ha orné půdy (a nehosподаří na min. 75 % travních porostů), měl povinnost vytvořit na 4 % výměry krajinné prvky (mnoha různých typů) či

úhory a na 3 % pěstovat meziplodiny a plodiny vázající dusík. Tento základ mohl být rozšířen v rámci tzv. ekoplatby, podle domluvy v členském státě (takto byla konstruována i ekoplatba v Česku). Pro úhory v podmíněnosti byla v roce 2023 umožněna výjimka pěstování produkčních plodin (pro zmírnění dopadů války na Ukrajině).

Dne 31. 1. 2024 Evropská komise umožnila další výjimku pro rok 2024 z důvodu katastrofálních projevů změny klimatu v loňském roce a ekonomickým dopadům geopolitických tlaků na zemědělce, a sice takovou, že celých 7 % lze naplnit libovolnými typy neprodukčních ploch, návrh příslušného nařízení publikovala 5. 2. 2024). Ministerstvo zemědělství ČR svolalo na pátek 9. 2. 2024 mimořádné jednání Monitorovacího výboru Strategického plánu SZP 2023–27 k projednání této výjimky (a k odložení účinnosti jiného důležitého standardu k půdoochranným opatřením DZES 5). Zde byla představena výjimka pro DZES 8 v ještě velkorysejší podobě, a to v podobě zmenšení minimální plochy mimo produkci na 4 % výměry orné půdy podniku, s možností naplnění pouze plodinami vázajícími dusík a meziplodinami, přičemž přepočítávací koeficient pro plochu meziplodiny by se zvýšil z 0,3 na 1. Pro ekoplatbu bylo navrženo stejné znění podmínky se zvýšením minimální plochy neprodukčních ploch o pouhé 1 %. Tato verze DZES 8 a podmínky v celofaremní ekoplatbě byly na jednání odsouhlaseny, proti přijetí hlasovalo Ministerstvo životního prostředí ČR, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a dvě nevládní ekologické organizace, Český

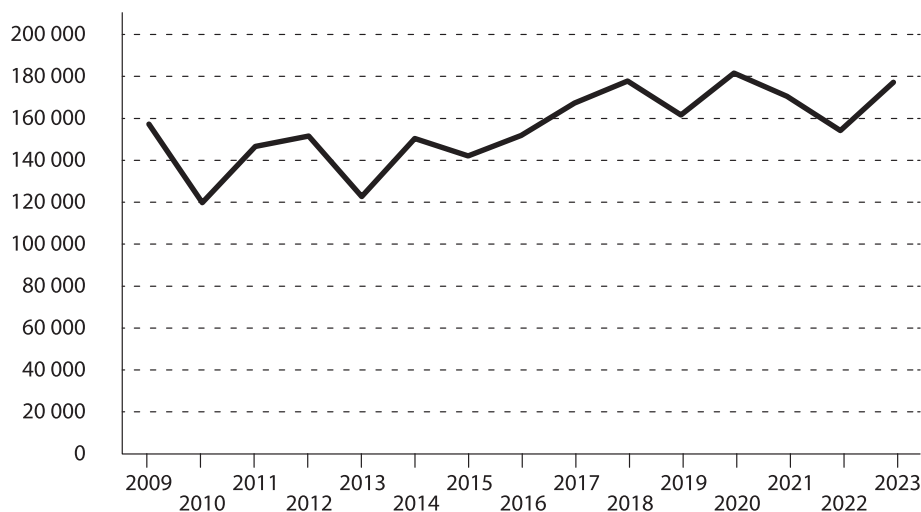
Krásnolipsko

Adršpašsko – teplické skály“ Foto archiv AOPK ČR

Jetřichovicko

svaz ochránců přírody a Zelený kruh. Pro přijetí výjimky byly všechny zemědělské nevládní organizace, včetně Asociace soukromého zemědělství (s vlastním programem Pestrá krajina!) a Probio – Svaz ekologických zemědělců, z.s.

Tolik holá fakta; kdo sleduje protesty zemědělců v různých zemích Evropské unie, domyslí si, že jde o ústupek s cílem tyto protesty zklidnit. Bohužel nespokojenost zemědělců pramení z mnoha jiných a různých příčin (zejména obludné složitosti zemědělských dotací a jejich kontroly) a „obětování“ pracně dosažených dohod o postupném zvyšování „ekologických“ cílů v zemědělství je vysloveně nešťastné. Ambice české celofaremní ekoplatby se tak scvrkly na drobné úpravy hospodaření s jediným viditelným posunem, a sice zachování ochranných pásů kolem vody na orné půdě. Krajinné prvky, meze, aleje, remízky, terasy, větrolamy, tůně aj.

jsou velmi účinné v ochraně půdy proti erozi a přehřívání, květnaté úhory a pásy poskytují úkryt opylovačům a „biologické kontrole“ různých škůdců. Stejně významnou funkci plní různé ochranné pásy (kolem vody, krajinných prvků, agrolesnických systémů apod.) a všechny tyto prvky téměř pozbydou významu, který jim Společná zemědělská politika měla zajistit. Přitom právě na příkladu oceněných zemědělců v již zmiňovaném programu Pestrá krajina lze ukázat, že zodpovědní hospodáři si toto všechno velmi dobře uvědomují a sami plánují a budují na svých farmách jak produkční, tak neprodukční prvky.

Paradoxně jde v letošním roce o výjimku do značné míry deklaratorní, protože naprostá většina těchto prvků již byla založena loni. Jenže pokud bylo možné změnit názor řídících orgánů během několika dní, jak bude zaručeno, že výjimka se neprotáhne na další roky? Vzhledem k cílům Zelené dohody pro Evropu, Strategie biologické rozmanitosti a Nařízení EU na obnovu přírody jde o otázku, které jmenované dokumenty reflektují a hledají řešení evidentní klimatické a biodiverzitní krize. Ta však nepůjde řešit výjimkami.

Klára Čámská

SUMMARY – OCHRANA PŘÍRODY 1/2024

Hubený P.: Decaying Wood – The World of Wilderness

In the Holocene, nature in the Šumava/Bohemian Forest Mts. has been mostly woody. Whole generations of trees grow and die there. Therefore, without fungi and some insect species which can break up cellulose, within the Šumava/Bohemian Forest Mts. there would be a layer of dead tree trunks, being some meters thick. In dried-up wood which is not influenced by rainfall for a long time, water accounts for approx. 12% of its weight. Moreover, in still compact wood of recently dead Norway spruces (*Picea abies*) average proportion of water is 39%. Already at the next stage when wood has been partially decayed there is 58% of water. Ten-year measurements on permanent monitoring plots in a part of the Šumava/Bohemian Forest Mts. National Park, which has not been managed and forest has been left to spontaneous development, show that there is as an average 82 cubic meters of died tree trunks of

various dimensions per hectare. Approx. 60% of their volume consist of water making almost 50 cubic meters of water per hectare. In an area left to spontaneous development after the European spruce bark beetle (*Ips typographus*) plague for 15 to 25 years, there currently are as an average 420 pieces of aboveground wood biomass thicker than 7 centimetres including bark in various stages of decaying per hectare. About 150 pieces per hectare create barrier against draining off surface water. Blow downs also gather water, accumulating it and allow it to infiltrate into bared soil or scree. Dead trees finally become a part of soil environment. The process usually lasts dozens of years according to size and species of trees and the character of the environment. Forest full of decaying wood also displays high species richness, particularly in fungi and wood-decaying insects.

Zajíček P.: The Most Recent Knowledge about Findings in the Kateřinská jeskyně/ Catherine's Cave

At present, in total 13 prehistoric carbon drawing traces are registered at various sites within the Old Kateřinská jeskyně/Catherine's Cave (the Moravský kras/Moravian Karst, South Moravia). In 2016, detail research on rock walls had begun there. In 2019 a series of samples was taken and it was found that three of them are about 6,500 years old: they became the oldest cave charcoal drawing traces on the Czech Republic's territory. In 2023, other drawings from the Ledová chodba/Ice Corridor were successfully dated back. One of them is located between previously dated prehistoric drawings. The other two are situated in a more remote part of the corridor where there have been hundreds of inscriptions, signatures and years of modern times since the late 18th century. All the drawings are 5,200 to 6,500 years old. According to the past findings, a massive and spacious portal of the Kateřinská jeskyně/Catherine's Cave and at the same time also space in the near Suchý žleb/Dry Canyon were for a long time inhabited by prehistoric humans in the Late Neolithic Period as well as in younger periods. Inner space of the Kateřinská jeskyně/Catherine's Cave behind a narrow corridor 60 meters long was definitely not permanently inhabited because there was no permanent fire. The most probable explanation why the inner part of the cave was repeatedly visited by humans is that the space was considered

to be a shrine. Finding of the oldest prehistoric charcoal graffiti in the Czech Republic had opened other possibilities of a comprehensive research at the unique site carried out in 2021 and 2023. The most important findings are from sediments in the non-named corridor. Prehistory was represented by shards from ceramic containers 3,000 to 4,000 years old, i.e. from the Bronze Age. Discovering a secret money counterfeiting workshop from the Middle Ages, the very first in the whole Moravský kras/Moravian Karst, was the most surprising discovery there. Finding a prehistoric stone arrow from light Scandinavian chert and particularly of two slate fragments where a procession of figures is depicted is also unique. It resembles a procession of Hittite gods of the Underworld known from a rock relief in the Yazılıkaya Shrine in Hattusa in Turkey. Age and origin of the former discovery has been still examined as well as the fact how the fragments arrived into the Moravský kras/Moravian Karst.

Hošek M., Bartaloš T, Kadlubiec R., Kešner M., Pavka P., Pavková K. & Trojáček P.: Delineation and Conservation of the Floodplain Significant Landscape Element

Among Significant Landscape Elements (SLEs), sometimes called also Significant Landscape Features (SLFs), floodplains display the greatest difficulty both in delineation and conservation. In addition to long-term needs, the importance of floodplains has been newly highlighted in the currently debated European Union's Nature Conservation Law. One of its key targets is in fact principal restoration of watercourses which only hardly can be implemented without whole areas of their floodplains. In 2020–2023, the authors tried to solve the problem of missing methodically unified approach by project entitled *Practical tools for floodplain significant landscape feature protection and planning* and funded by the Technology Agency of the Czech Republic. The process was divided into two steps. Framework delineation of floodplains along significant watercourses in the Czech Republic is based on automated source data processing and is characterized by lower precision and accuracy (scale 1: 25,000). The above outputs of the project dealt with more than 16,000 kilometres of significant watercourses, totally covering approx. 6,550 km². Detailed

Křínice v národním parku České Švýcarsko Foto archiv AOPK ČR

floodplain delineation uses mostly manual delineation in maximally feasible precision and accuracy, *i.e.* on minimal scale 1 : 10,000, on significant as well as small watercourses in the extent of municipality with extended powers (MEP) administrative district, applying also the framework delineation. The detailed floodplain delineation procedure was tested on territories of three MEPs. In addition to the delineation procedure, some other products were generated, namely Floodplain categorization, Catalogue of floodplain functions and Manual for using the data of delineated and categorised floodplains in planning documentation. The methodology for floodplain delineation has an ambition to become the principal expert/technical background for delineating floodplains of watercourses in the Czech Republic, potentially unifying floodplain delineation and categorisation by State/Public Administration authorities, including land-use/territorial planning.

Ouhrabka V.: Using Georadar in Karst Areas and for Cave Surveys

Caves defined as underground holes of natural character are the main subject of speleological surveys. The first systematic speleological surveys had been conducted on what is now the Czech Republic as early as 300 years ago aiming mainly at passing through freely accessible, mostly known caves, their description and at basic documentation (maps and drawings). Only later, during the 19th century speleological survey intentionally began to deal with finding and discovering new caves. Modern technology allowed to penetrate to new caves by digging through massive cavings, corridors filled by sediments, rock narrows and water siphons/sumps or to climb up through high colouirs. Georadar, a device allowing to determine interfaces between the individual materials in the bedrock provides a new method to looking under the Earth's surface. According to technology applied and character

of the bedrock it is able to look hundreds of meters under the ground because it operates on the *principle* of transmitting and reflecting short duration electromagnetic pulses from a transmitter. A reflected wave is composed of received impulses. A special software can display the wave at any point of measuring and to assemble a whole radargram from the individual waves. The first remarkable success related to testing the georadar in seeking for yet unknown cave corridors was made by Slovenian speleologists in early 2019. Based on measuring in the vicinity of the Škocjan Caves possible directions and depths of further continuation of known cave spaces had been identified. Consequently, by digging to the depth of about 90 meters under the surface the speleologists really entered in new caves. Thus, georadar survey helped to made the first great discovery in the Škocjan Caves after almost one hundred years.

Chobot K.: Project Mapping and Inventorying (Monitoring 2) Finished

The Nature Conservation Agency of the Czech Republic (NCA CR) has been charged to monitor the state of habitats and species: the activity can be considered in a wide sense to be a biodiversity monitoring scheme. In 2010–2015 the first project *Monitoring and area-wide mapping of species of European importance for finishing the proposal for Natura 2000 network in the Czech Republic* focusing on detailed and aerial mapping of selected wild animal species across the whole Czech Republic's territory. At the same, similarly extensive project *Implementing the Natura 2000 network in the Czech Republic* was carried out also aiming at data gathering by inventorying small-size Specially Protected Areas of the national importance. After finishing both projects, it was clear that further extensive gathering of species data is required. Therefore, in 2015 the NCA CR's Department of Biodiversity Monitoring developed a project's proposal merging both the above topics under the title *Monitoring and mapping selected wild plant and animal species and inventorying small-size Specially Protected Areas in areas of national importance in the Czech Republic*. It planned to carry out monitoring of 14,790 sites and to conduct 5,070 inventorying surveys. Combining both the activities resulted in higher effectivity of the surveys. If inventorying survey of a certain wildlife group at a site was carried out the locality was excluded from the mapping. Thus, mapping complemented inventorying surveys in grids not covered by the respective Specially Protected Area. All data gathered were stored and made accessible at the Nature Conservancy Species Occurrence Finding Data Database where they are available, *inter alia*, for the State Nature Conservancy authorities. The data sets reached in total 925,000 records. Due to the project surveys, wildlife species state and distribution in the Czech Republic were again substantially strengthened and our knowledge necessary for effective Specially Protected Areas management unarguably significantly improved.

Jelínková J.: Reducing Competence and Powers of

the Czech Environmental Inspectorate

By the 15th subsection of Act No. 465/2023 Gazette changing Act No. 416/2009 Gazette on Accelerating Building of Transport, Water and Energy Production and Consumption Infrastructure and Infrastructure of Electronic Communication (Linear Infrastructure Act), as amended later, and other related laws, Act No. 114/1992 Gazette on Nature Conservation and Landscape Protection (ANCLP) was amended. The changes mainly deal with competences and powers of the Czech Environmental Inspectorate (CEI) that shall not deal with natural persons not doing business anymore. The reduction of CEI's powers was done through a Members of Parliament amendment not related to the Linear Infrastructure Act topic. Thus, comments of other State Nature Conservancy authorities including those of municipalities and Regions or environmental citizens' associations were excluded. The reduction is caused by changes in the first sentence of Article 80 of the ANCLP pursuant to it the CEI lost competence for checking and consequently pursuant to Article 80 paragraph 4 of the ANCLP for dealing with natural persons' offences. There is no transitional regulation/temporary provision within the amendment, *i.e.* the CEI has to hand over proceedings on an offence, which had begun before the amendment entered into force, to other State Nature Conservancy authority having been continuing to be authorised to deal with them, most often to municipality with extended powers (MEP), alternatively to the Nature Conservation Agency of the Czech Republic. Therefore, workload will increase in Municipal Offices of MEP and other State Nature Conservancy authorities, although they have been dealing with supervising agenda rather optionally. Due to their heavy overloading with permission activities under pressure of the very strict deadlines which shall even increase by issuing the Unified Environmental Opinion pursuant to the New Building Act it is not realistic that they will be able to provide more capacities for checking, preventive and sanctioning activities than they have to date done. Thus, rights for nature conservation and landscape protection shall probably be reduced by revocation of natural persons not doing business from the competence of the CEI, a specialized checking and enforcement authority with more than thirty-year experience and tradition in the Czech Republic.

Plesník J.: On IUCN Lists. This Time on Green Ones

The International Union for Conservation of Nature (IUCN) is sometime accused that through well-known Red Lists it excessively highlights unfavourable status of global nature. Therefore, an idea to award from a point of view of nature conservation important and well protected, conserved and managed protected areas has resulted in the idea of the IUCN Green List of Protected and Conserved Areas. A protected or conserved area or Other effective area-based conservation measures (OECM) that reaches the IUCN Green List Standard is certified and recognised as achieving ongoing results for people and nature in a fair and effective way. Any site can join, and work its way towards achieving verified success, and then maintain the Standard or further improve. More than 600 individual protected areas or OECMs have been involved in the IUCN Green List of Protected and Conserved Areas campaign. Moreover, not all have been obtained the certificate of inscription on the Green List. As of 1 January 2024, there were 61 protected areas or OEMs on the list: in total, they cover 735,551 km², *i.e.* 0.4% of the Earth's surface. An intention to present to the professional and general public species or other taxa, due to effective conservation measures saved from extinction, has not been quite new. For elaborating Red Lists and Red Data Books IUCN used also the category Saved in 1987 to 1994. After the 5th World Conservation Congress IUCN begun to develop the IUCN Green List of Species. After a series of consultations conducted in 2012–2018 the conceptual framework of the IUCN Green List of Species was proposed and it was decided to call the new measuring species recovery the IUCN Green Status of Species to avoid confusion with the above IUCN Green List of Protected and Conserved Areas. Species is fully recovered if it is present in all parts of its range, even those that are no longer occupied but were occupied prior to major human impacts/disruption, it is viable (*i.e.* not threatened with extinction) in all parts of the range and it is performing its ecological functions in all parts of the range. The IUCN Green Status of Species, a set of metrics designed to characterize the past and potential future recovery of each species on the Red List, was festively launched at the opening of the 7th World Conservation Congress held in Marseille, France in September 2021.

Jongepierová I. & Říhová J.: The White Carpathian House of Nature

At the end of 2023, the Bílé Karpaty/White Carpathian Mts. Protected Landscape Area Visitor Centre – The White Carpathian House of Nature (BK-WCHN) in Bartolomějské náměstí/ Bartholomew Square in the historic quarter of the town of Veselí nad Moravou (South Moravia) was completed. Investor and operator of the BK-WCHN is the Czech Union for Nature Conservation, local branch Bílé Karpaty. The site was selected also due to the good connection by public transport to the PLA's southern part as well as the fact that lively tourism on Baťa Canal and on adjacent bicycle trails bring plenty of visitors there. The design of the facility began as early as 2016. In 2020–2021 three tenders for BK-WCHN's building equipment and furnishing were held, some of them had to be repeated. Finances were provided by the South Moravian Regional Office and the Town of Veselí nad Moravou, and small contributions were donated by some municipalities. The original building in Bartolomějské náměstí/ Bartholomew Square was completely restored. On the ground floor, there are a reception and exposition, while on the 1st and 2nd floors a lecture theatre, a library and offices for operating the BK-WCHN can be found. The other building is a new passive one, where a part of the exhibition is located on two floors. An atelier is available not only for activities with children but also for various workshops and training courses. The whole BK-WCHN's exhibition is based on playfulness and creativity. Zoya Volkova's drawings on blueprint background are complemented by photos and movies as well as a series of animations. All texts have been translated into English and German. The adjacent outdoor space can be used for various purposes, too. A water element, the Morava River with meanders, shows illustratively how water can be retained within the landscape, and aims at children. The BK-WCHN will be festively opened in March 2024.

Zajíček P.: Karel Absolon's Expedition to the Macocha/Stepmother Abyss Bottom in 1903

Until 1914 the bottom of the Macocha/Stepmother Abyss in the Moravský kras/Moravian Karst (South Moravia) was available only from above using ropes or ladders. From

the first climbing down the abyss conducted in 1723 there were many other adventurous expeditions or scientific surveys in the otherwise inaccessible sites. At the beginning of the 20th century Karel Absolon organized in total five climbing down the Macocha/Stepmother Abyss. One of the most important expeditions was conducted in 1903. The participants, six explorers and six workers, had a bivouac with all equipment at the bottom and spent in total four days and three nights there, raising a lot of new knowledge and discoveries. The main reason for organising the expeditions were possible discoveries of new spaces between the Macocha/Stepmother Abyss bottom and the Pustý žleb/Desolate Canyon that had been expected there. During the expedition, temperature, humidity and pressure were measured at the abyss' bottom. Nevertheless, a publication presenting the measurements has not been found yet. Although the expedition did not reach the current Punkevní jeskyně/Punkva Caves, new small caves, *inter alia*, the Pasovsky's Cave, were discovered. František Straňák, a botanist, also participated in the expedition: he in detail analysed vegetation cover over the bottom and on accessible parts of walls. Two years later, Absolon organized a five-day expedition even with more participants. Consequently, he systematically planned a strategy for further speleological surveys there that resulted in discovering the first part of the Punkevní jeskyně/Punkva Caves underground system in 1909.

Bobek M.: Conservation of Pangolins Requires a Broader Approach

Until recently pangolins (Pholidota) have been known only to those interested in tropical fauna or professional zoologists. With the exception of the abdomen, the body of these medium-sized mammals is covered by relatively large protective keratin scales: they are the only mammals having scales. Just an enormous demand for scales, meat and other body parts caused intensive poaching of pangolins at first in South and Southeast Asia and consequently also in tropical Africa. The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) has been trying to control international trade with all pangolin species, but with varying results. The scales are used in traditional medicine in East Asia as well as in Africa. In China the price of pangolin scales can reach USD 3,000 per kilogram. Pangolin meat is prized as a delicacy in

parts of China and Vietnam: the consumption evidences wealth and social status there. Extensive demand for skin manufactured for exotic cowboy boots, wallets and belts has also contributed to a sharp decline in pangolins' number. Pangolins occur or occurred in 53 countries: in almost all of them they are officially protected, often strictly. Cameroon has been an important centre in pangolin trafficking. Effective measures to save pangolins in the wild should cover the whole chain of poaching, trading and consumption: first of all, the demand should be reduced. The efforts should include not only restrictions, but also communication with, education of and raising awareness among the general public and the respective target groups. Captive breeding of pangolins has been extremely difficult because the animals do not adapt well to alternative or artificial foods and suffer stress, depression and malnutrition, leading to significantly shortened lifespans. In addition, they are extraordinarily susceptible to various infection diseases. Pangolins also lack some genes important for skin and mucosal immunity and for reducing vulnerability to stress. Therefore, rearing the female Chinese pangolin (*Manis pentadactyla*) called Šiška (Conex), the very first pangolin bred in Europe, in Prague Zoo in 2023 is really a great success on a global scale.

Urban P. & Miňová L.: Are UNESCO Biosphere Reserves in Slovakia Caught in Vicious Circle?

In 2021 the 50th anniversary of one of the most important intergovernmental programmes, the UNESCO Man and the Biosphere Programme (MAB) was celebrated. The programme aims at harmonious relationship between people and their environments. In practice it is implemented by the World Network of Biosphere Reserves (WNBR): as of 1 January 2024, there were 738 biosphere reserves (BR) in 134 countries including 22 transboundary sites, presenting a rich mosaic of ecosystems, cultures and nations and covering in total 5% of the Earth's surface. Each biosphere reserve has three mutually reinforcing functions: conservation, sustainable development and logistic support for scientific research and education. Thus, they reserves are traditionally organized into three interrelated zones, known as the core area, the buffer zone, and a transition area or 'area of cooperation. In Slovakia the following areas were awarded as biosphere reserve: the Slovenský kras/Slovakian Karst (1977), Poľana Mts. (1990), Východné Karpaty/East Carpathians (1992) and

the Tatry/Tatras Mts. (1992). The latter was declared as bilateral while the Východné Karpaty/ East Carpathians BR became the first trilateral biosphere reserve in the world in 1998. All four BRs overlap with Specially Protected Areas (three National Parks and one Protected Landscape Area). Since the beginning, attention has been paid to the BR's conservation function while other two, particularly sustainable development one, lagged behind not only in monitoring, but also in communication, education and public awareness. Due to the ignorance of the mission and importance of biosphere reserves, the general public has been often considering them as further Specially Protected Area category with related restrictions. At present a comprehensive support from the State has been missing in implementing the UNESCO MAB Programme in Slovakia. The BRs' management is coordinated by the State Nature Conservancy of the Slovak Republic Banská Bystrica. Elaborating and approving a national biosphere reserves development strategy should significantly enhance unifying targets and goals for future running them. Moreover, due to positive development in the Poľana Mts. Biosphere Reserve Vladimíra Fabriciusová, Chair of Slovak MAB Committee and Director of the Poľana Mts. Protected Landscape Area Administration was awarded by the international prize for the best management of a biosphere reserve in the world – the Michel Batisse Award for Biosphere Reserve Management in 2017.

KONTAKTY NA AUTORY:

Tomáš Bartaloš

GISAT s.r.o.
tomas.bartalos@gisat.cz

Miroslav Bobek

ZooPraha
director@zoopraha.cz

Milan Damohorský

Právnická fakulta Univerzity Karlovy
damohors@prf.cuni.cz

Michael Hošek

DHP s.r.o.
michael.hosek@integracons.com

Pavel Hubený

Správa NP Šumava
pavel.hubený@npsumava.cz

Karel Chobot

AOPK ČR, ředitel odboru
monitoringu biodiverzity
karel.chobot@nature.cz

Jitka Jelínková

Expert na právo v oblasti ŽP
judr.jitka.jelinkova@gmail.com

Ivana Jongepierová

ZO ČSOP Bílé Karpaty
csop@bilekarpaty.cz

Radek Kadlubiec

Ekotoxa s.r.o.
radek.kadlubiec@ekotoxa.cz

Michal Kešner

DHP s.r.o.
michal.kesner@integracons.com

Pavel Marek

AOPK ČR, oddělení
péče o vodní ekosystémy
pavel.marek@nature.cz

Lucia Miňová

Štátna ochrana prírody SR
SCHKO Poľana
lucia.minova@sopsr.sk

Jiří Musil

Výzkumný ústav vodohospodářský
TGM
jiri.musil@vuv.cz

Vratislav Ouhrabka

Správa jeskyní ČR
ouhrabka@caves.cz

Přemysl Pavka

Ekotoxa s.r.o.
premysl.pavka@ekotoxa.cz

Klára Pavková

Ekotoxa s.r.o.
klara.pavkova@ekotoxa.cz

Jan Plesník

AOPK ČR, samostatné oddělení
vnějších vztahů
jan.plesnik@nature.cz

Olga Svobodová

AOPK ČR, samostatné právní
oddělení pro veřejnou správu
olga.svobodova@nature.cz

Karolína Šulová

AOPK ČR, vedoucí samostatného
oddělení komunikace
karolina.sulova@nature.cz

Pavel Trojáček

Ekotoxa s.r.o.
pavel.trojacek@ekotoxa.cz

Peter Urban

Fakulta prírodných vied Univerzity
Mateja Bela v Banskej Bystrici
urban.lutra@gmail.com

Petr Zajíček

Správa jeskyní ČR
zajicek@caves.cz